

Kohalike omavalitsuste online-foorumite kasutamisest Eestis ja Norras

Kristina Reinsalu (RiTo 16), Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna doktorant

Online-foorumitega on kodanikud saanud oma arvamuse väljendamiseks uue kanali.

Online-foorumites osaleb kodanik kõigist traditsioonilistest kommunikatsioonikanalitest erinevalt kitsendusteta, see loob eeldused elava avaliku poliitilise ja/või päevakajalise debati tekkeks. Avaliku sfääri laiendamises ja mitmekesistamises on nähtud Interneti suurimat demokraatlikku rolli. Mõned uurijad (Bennett, Entmann 2001) suhtuvad sellesse aga üsna skeptiliselt. Uuringud kinnitavad, et kodanikukultuur (*civic culture*) mõjutab oluliselt poliitilise osaluse taset ja vorme (Inglehart 2002; Letki 2004; Almond, Verba 1989). Üldist poliitilist osalust on uuritud ja teaduskirjanduses käsitletud palju, kuid selle avaldumist tänapäevaste kommunikatsioonitehnoloogiate kasutuses vähe.

Uuringus "E-osalus erinevates kodanikuühiskondades: võrdlev uuring kohalike omavalitsuste *online*-foorumite kasutamisest Eestis ja Norras"[1] lähtuti sellest, et iga ühiskonna üldine kodaniku- ja poliitiline kultuur mõjutab ka *online*-foorumite rolli ja funktsiooni ühiskonnas, seda, kuidas neid foorumeid kasutatakse ning kui oluliseks kasutajad neid ise peavad.

Artiklis võrreldakse *online*-foorumite kasutamist riikides, mis erinevad poliitilise kultuuri ja kodanikuühiskonna arengu poolest, kuid on samal ajal infotehnoloogia kasutamise üldistelt näitajatelt (infrastruktuur, kasutajate protsent rahvastikust) üsna sarnasel tasemel. Seega peaks Norra ja Eesti võrdlus ilmekalt esile tooma üldise poliitilise ja kodanikukultuuri olulisuse (või ebaolulisuse) e-osaluses. Uuringu peamine ajend oli leida vastus küsimusele, kas nn vanad demokraatiad, kus üldise poliitilise osaluse traditsioon on pikaaegne, integreerivad uue osalusvormi edukalt või on nende tähtsus suurem nn uutes demokraatiates nagu Eesti.

Artikkel ei keskendu foorumite teemadele, vaid sellele, mis motiivid ajendavad inimesi *online*-foorumites sõna võtma ning kes seda teevad; kas e-osalejad on need, kellel on ka üldine poliitiline aktiivsus kõrgem. Kohaliku omavalitsuse foorumid on võetud vaatluse alla seetõttu, et Norras nagu ka Eestis on just omavalitsuse ülesanne pakkuda kodanikule enamikku igapäevastest teenustest ning kohalik omavalitsus on tähtsaim lüli kodaniku ja riigi vahel. See loob omakorda eelduse, et kohalike omavalitsuste foorumite kaudu avaldab kodanik arvamust mitte ainult kohalikel teemadel, vaid ka laiemalt.

Artikli empiiriline materjal Eesti kohta pärineb minu originaaluuringust, mis tehti koostöös Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnaga ning uuringufirmaga Klaster. Uuringu käigus tehti 2007. aasta veebruaris 803 inimesega näost näkku intervjuu. Hinnangute ja motiivide kohta Eesti uuringu küsimustikus küsimusi polnud, seetõttu tegin selle kohta täiendavalt kaks väiksemamahulist uuringut. Kõigepealt saatsin täiendavad küsimused e-posti teel neile 89-le üleriigilises uuringus osalejale, kes kinnitasid, et on kasutanud kohaliku omavalitsuse või ajalehe *online*-foorumit. Kuigi eelnevalt olid need

respondendid kinnitanud oma valmisolekut vastata täiendavatele küsimustele, laekus vastuseid siiski ainult 12 inimeselt. Seetõttu pidasin vajalikuks ka *online*-küsitlust. Küsitlus korraldati 6.–16. aprillini 2007 Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna veebilehel, küsitlusele vastamisele suunavad teated postitati eelnevalt kõigisse kohalike omavalitsuste ja ajalehtede foorumitesse. Küsitlusele vastajaid oli 194.

Norra andmed pärinevad Oslo Ülikooli doktorandi Marte Winsvoldi originaaluuringust, kus küsitleti 1275 inimest Norra omavalitsustes. Eesti küsitlus oli üleriigiline, Norras küsitleti nelja suurema eri regioonidest valitud omavalitsuse kodanikke. Ehkki valimite moodustamises ja uuringu tehnikates on väikesi erinevusi, olid mõlemad valimid esinduslikud, sest ka Norra andmeid võrreldi paari varasema üleriigilise uuringuga ning tulemused olid väga sarnased.

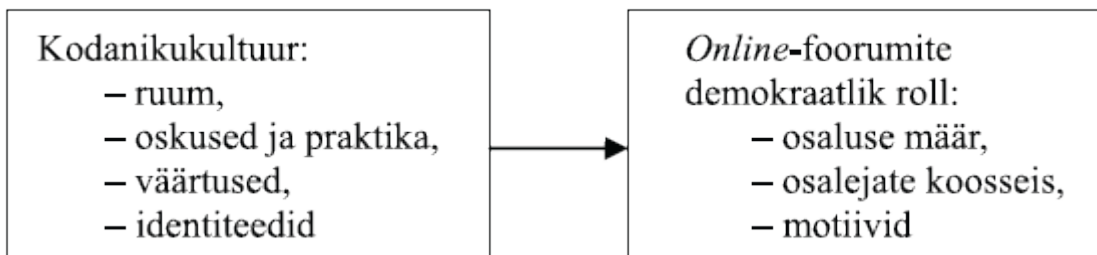
Kodanikukultuurist ja e-osalusest

Poliitilise ja kodanikukultuuri mõiste kattuvuse üle on palju vaieldud. Diskussiooni sügavalt laskumata võib väita, et uurijad peavad nende mõistete all silmas siiski enam-vähem ühte ja sedasama – inimeste käitumiste kogumit –, kuigi mõistritel on erinev raskuskese. Poliitiline kultuur kirjeldab suures osas poliitilise osaluse sotsiaalseid eeltingimusi, kodanikukultuur viitab laiemalt kodanikuühiskonnale, kaasa arvatud inimeste isiklikele oskustele ja kogemustele demokraatia rakendamisel.

Meie uuringus keskenduti kodanikukultuurile eeskätt seepärast, et selle komponendid on hõlpsamini haaratavad ja mõõdetavad. Peter Dahlgren, Lundi Ülikooli meedia ja kommunikatsiooni professor, on väitnud seda, mida teavad ilmselt kõik üle 30-aastased eestlased: isegi ebapiisavate poliitiliste tegurite korral või nende puudumisel võib kodanikukultuur olla küllalt tugev toetamaks poliitilist tegevust (Dahlgren 2003). Olukord, millele Dahlgren viitab, on kommunistliku režiimi kokkukukkumine paljudes riikides. Dahlgren läheb kodanikukultuurist rääkides ja seda uurides sügavale üksikindiviidi tasandile ning jagab kollektiivse orientatsiooni ehk kodanikukultuuri hulgaks üksteisega seotud komponentideks (Dahlgren, Olsson 2007; Dahlgren 2006), millest nelja pean mina e-osaluse analüüsis kõige põhjendatumaks. Esimene komponent *ruum* viitab sellele, millised avalikud ruumid poliitiliseks osaluseks eksisteerivad. Teine komponent *väärtused* viitab sellistele sisemistele tunnetele ja väärtussüsteemidele nagu enda määratlemine kodanikuna või erinevate vaadete aktsepteerimine. Kolmas komponent on *oskused ja praktikad*, mille all peetakse silmas oskust demokraatlikus protsessis osaleda ja rutiine neid oskusi kasutada. Dahlgrenil on veel neljas komponent *identiteet*, minu arvates on see nii tihedalt seotud väärtustega, et neid võiks koos käsitleda. Identiteedi all peetakse silmas inimese enese- ja poliitilise vastutuse tunnetust. Dahlgreni kontseptsioon kodanikukultuuri komponentidest annab hea raamistiku kodanikukultuuri ja e-osaluse seoste leidmiseks ning tõlgendamiseks.

Nimetatud kodanikukultuuri komponendid on üksteisega seotud, kohati nad kattuvad – ruum ja väärtused mõjutavad oskusi ja praktikaid, kodanikuidentiteet on seotud kogemusega jne. Seetõttu võib eeldada, et kõik kodanikukultuuri komponendid mõjutavad erinevaid e-osaluse rolli ja funktsiooni aspekte. Seoseid kodanikukultuuri ja e-osaluse vahel kajastab joonis 1.

Joonis 1. Kodanikukultuuri ja e-osaluse seosed

Eesti ja Norra erinevused

Internetile ligipääsu ja e-valitsuse arengu poolest on Norra ja Eesti mõlemad märkimisväärselt tugevad: 2007. aasta märtsis paigutas maailma majandusfoorum mõlema riigi 20 enamarenenud e-riigi hulka (Norra oli 10. ja Eesti 20. kohal). Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna ning uuringufirma Klaster uuringu kohaselt kasutab Eestis Interneti 74% inimestest. Norras ligineb kasutajate protsent 80-le (Winsvold 2007). Seega on mõlemas riigis olemas eeldused, et Internetist saab ka poliitikas osalemise vahend. Mõlemas riigis on üllitatud palju kohaliku tasandi arengukavasid ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaarenguplaane. Nii Norras kui ka Eestis on kodanik väga tihedalt seotud omavalitsusega, kus ta saab suurema osa igapäevastest teenustest. Samal ajal on mõlemas riigis suhteliselt vabad käed, milliseid e-teenuseid pakkuda.

Teisalt on uuringud viidanud sellele, et kodanikukultuuri elujõulisus ja tugevus on regiooniti erinev (Norris 2002; Putnam 1995) ning näiteks endise Nõukogude Liidu koosseisu kuulunud riikide ja Põhjamaade vahel valitsevad suured erinevused. Pippa Norris mõõtis 1990. aastatel sotsiaalset kapitali 47 riigis ja sai tulemuse, et Norra ühiskonnas on inimeste sotsiaalne kapital kõrgem kui üheski teises riigis. Norra on inimeste ühiskondliku aktiivsuse poolest (kuulumine vabatahtlikesse organisatsioonidesse jms) kolmandal kohal, Eesti aga Norrise tabelites viimaste hulgas. Norris on mõõtnud ka poliitilist huvi ning jällegi on Norra kodanike huvi poliitika vastu suurim ja eestlaste huvi üks tagasihoidlikumaid. Kuigi Norrise uuringud pärinevad kümne aasta tagusest ajast, pole põhjust arvata, et see suhe oleks muutunud. Pigem on eestlaste poliitiline kaasatus sellest ajast vähenenud. Näiteks 2007. aastal Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna ning uuringufirma Klaster tehtud uuringu järgi ei ole 55% inimestest viimaste aastate jooksul võtnud osa ühestki poliitilisest üritusest ega demonstratsioonist. 31% vastanuist väidab, et nende osalus jääb nn laulva revolutsiooni aega (samas kuulutas kaks kolmandikku vastanuist, et nad on kohalikust poliitikast huvitatud). Norras on huvi poliitika vastu samuti kahanenud, kuid seal huvitatakse nüüd rohkem poliitilisest tegevusest väljaspool formaalseid poliitilisi süsteeme ehk eraldatakse traditsioonilisest poliitikast. Eestis on suunitlus vastupidine – erinevatel eesmärkidel seotakse end pigem rohkem traditsiooniliste poliitiliste ühendustega.

Ka Dahlgreni kodanikukultuuri kontseptsiooni komponentide poolest erinevad Norra ja Eesti teineteisest. Dahlgreni järgi on vaba mõttevahetust võimaldava ruumi olemasolu demokraatia arengu võtmetegureid (Dahlgren, Olsson 2007). Ruumi all peetakse silmas nii ruumi, kus toimub näost näkku kommunikatsioon, kui ka *online*-foorumeid. Praegu on need

ruumid Norras ja Eestis oma olemuselt sarnased, kuid nende kestus ja seetõttu ka kasutusharjumused on olnud erinevad. Norralased on alati suhteliselt palju usaldanud trükiajakirjandust. Viimastel aastakümnetel on Norra trükiväljaannete arv olnud suurem kui teistes Euroopa riikides. Eestis on vaba press suhteliselt uus nähtus ning eestlased ei ole kindlasti harjunud samal määral avalikus debatis osalema.

Meie uuringu üks eesmärke oli üldise poliitilise aktiivsuse (kohaliku poliitilise elu suhtes) ja *online*-aktiivsuse suhe. Seetõttu püstitati küsimus: kas ja kui võrd erineb kahes riigis e-osaluse tase ning kuidas suhestub see poliitilisse aktiivsusse traditsiooniliste kanalite kaudu?

Poliitilise ja e-osaluse tase

Uuringu kohaselt on nii Norras kui ka Eestis e-osaluse tase madal. Selgema pildi, kui palju inimesi osaleb *online*-foorumites ja kui palju ilmutab muul moel poliitilist aktiivsust, annab tabel 1.

Tabel 1. Traditsioonilise ja e-osaluse tase (protsent neist, kes kinnitavad, et nad on ühel või teisel moel osalenud)

	Eesti	Norra
Valinud kohalikel valimistel	68	60
Võtnud ühendust kohaliku poliitikuga	20	18
Osalenud mingil demonstratsioonil, allkirjastanud mingeid petitsioone	17	52
Võtnud kontakti / esinenud kohalikus meedias	4	14
Jälginud Internetis debatte kohaliku poliitika kohta	13	17
Ise osalenud Interneti-debatis kohaliku poliitika kohta	8	2
Osalenud Interneti-debatis kohalikus ajalehes	6	6

Uuringu käigus omavalitsuste kodulehti “sirvides” selgus, et Eesti omavalitsustel on vähe foorumeid, mis tõesti foorumi põhimõttel toimivad, seetõttu küsitleti ka kohalike ajalehtede foorumite kasutamise kohta.

Nagu tabelist 1 näha, on norralaste ja eestlaste traditsioonilisi tegevusi vaadates kohalike valimiste valimisaktiivsus enam-vähem ühesugune, kuid tunduvalt rohkem norralasi on osalenud demonstratsioonides jms. Kõige silmatorkavam erinevus puudutab kohalikus meedias (traditsioonilised kohalikud ajalehed) esinemist. See viitabki kahe riigi n-ö ruumide erinevusele, mille põhjusi võib otsida eestlaste pettumusest traditsioonilises meedias või sellest, et eestlased tunnetavad, et neil ei ole (või ka tegelikkuses ei ole) ligipääsu kohalikule meediale. Siinkohal ei pea ma silmas mitte valla-, vaid maakonnalehti. Ehkki Interneti-debatis on eestlaste osalusprotsent veidi suurem, ei ole vahe siiski märkimisväärne.

Enne uuringut eeldati, et erinevusi on ka kahe riigi kodanike väärtussüsteemides. Üks põhilisi demokraatia väärtusi ja osaluse mõjutajaid on kodanikukohuse (*civic duty*) tunnetamine. Norras võetakse õigust valimistes osaleda väga pikka aega kohustusena, ehkki ka seal on näiteks valmisaktiivsus aastatega kahanenud (Winsvold 2007). Arvati, et eestlastel on kodanikukohuse tunne ajaloolistel põhjustel nõrgem kui norralastel. Väärtustega on tihedalt seotud identiteet, enda tunnetamine kodanikuna. Kohalike *online*-foorumite kontekstis tähendab see seda, et inimesed tajuvad, et nende öeldul on kohalike otsuste tegemisel kaalu. Ainult see saab neid motiveerida foorumites osalema. Oletati, et norralased on rohkem motiveeritud.

Identiteedi ja väärtustega ning motiividega seoses uuriti, millised on *online*-foorumites osalemise motiivid ning kas kahe riigi vahel on neis motiivides erinevusi.

Motiivid

Uuringus motiivid reastati ning vastajail paluti märkida, millised neist on kõige olulisemad, üsna olulised, väheolulised ja üldse mitte olulised. Tabelis 2 on mõlema riigi tähtsamate motiivide järjestus.

Tabel 2. Motiivide järjestus (sulgudes see, mitu protsenti vastajaist pidas seda "väga oluliseks")

	Eesti	Norra
Märkasin midagi sellist, mis vääriskriitikat	1 (47%)	1 (24%)
Lugesin/nägin traditsioonilises meedias midagi sellist, mida ma soovisin kommenteerida	2 (35%)	5 (14%)
Soovisin kurta neile või mõjutada neid, kes vastutavad (kohalikud poliitikud näiteks)	3 (34%)	4 (15%)
Soovisin osaleda käimasolevas debatis	4 (30%)	2 (21%)
Tahtsin kedagi veenda oma vaadetes mingi juhtumi puhul	5 (27%)	3 (17%)
Soovisin diskuteerida	6 (14%)	6 (6%)
Soovisin reklaamida või tutvustada mingi partei või organisatsiooni vaateid	7 (2%)	7 (5%)

Mõnes mõttes üllatuslikult oli eestlastel kõige tähtsam motiiv, mida võib seostada kodanikukohuse tundega: "Märkasin midagi sellist, mis vääriskriitikat." Seesama motiiv on tähtis ka norralastele. Teisel kohal on eestlastel samuti kodanikukohusega seostuv motiiv: "Ma nägin midagi traditsioonilises meedias, mida ma soovisin kommenteerida." Kolmas on soov kedagi mõjutada, kellelegi kurta, mis lubab oletada, et *online*-foorumil nähakse ka mingit kohaliku taseme mõju või rolli.

Kui tähtsate motiivide puhul on eestlaste ja norralaste vahel erinevusi, siis vähem tähtsa motiivi suhtes ollakse üksmeelel – n-ö puhtalt poliitiline agenda ei ajenda foorumis sõna võtma. Kindlasti on tähelepanuväärseim see, et nii palju eestlasi soovib *online*-foorumis kommenteerida teemasid ja juhtumeid, millest ollakse lugenud traditsioonilises meedias. Norras, nagu eelmisest tabelist näha, suheldakse senimaani aktiivsemalt traditsioonilise meediaga.

Neljas kodanikukultuuri komponent on oskused ja kogemused. Loomulikult kuuluvad siia ka praktilised oskused nagu arvuti ja Interneti kasutamine, eeskätt peetakse silmas aga kodanikupraktikaid (traditsioone) ja rutiine (rakendada oma kodanikuõigusi ja kohustusi). Uuringu autorite mõistetav oletus oli, et eestlastel on traditsioon avalikult oma arvamust poliitikas ja sotsiaalküsimustes välja öelda kahtlemata lühem ja hapram kui norralastel. Eeldades, et erinevus peegeldub nii *online*-foorumite kasutajate arvus kui ka motiivides, esitati küsimus: kes üldse kirjutab *online*-foorumites ning kas need on üldiselt poliitiliselt aktiivsemad inimesed?

Kes osalevad *online*-foorumites

Kõige rohkem on e-osalus mõlemas riigis seotud vanuse ja poliitilise aktiivsusega, Eestis ka haridusega. Ei üllata, et Eestis on noored järgmisest vanuserühmast palju aktiivsemad. Märkatavad on ka järgmiste vanuserühmade vahed. Norras ei ole pilt nii kirju, peaaegu sama aktiivne kui kõige nooremad küsitletud on ka järgmine vanuserühm. On tähelepanuväärne, et Norras ei ole tugevat seost haridustausta ja e-osaluse vahel, Eestis suureneb e-osalus tunduvalt hariduse kasvades.

Kõige huvitavam on kindlasti see, milline on seos üldise poliitilise aktiivsuse ja e-osaluse vahel.

Tabel 3. Kohalikes küsimustes *online*-foorumites osalenute kooslus

	Eesti	Norra
Sugu		
Mehed	13	5
Naised	10	9
Vanus*		
18–29	19	8
30–49	10	8
50–69	6	6
70+	2	3
Haridus		

alg-	6	8
kesk-, keskeri-,	11	7
kõrgem	14	7
Üldine poliitiline aktiivsus*		
olematu	6	2
madal	7	3
keskmise	17	4
kõrge	33	16
	N = 801	N = 1275
*P<0,01		

Märkus: Et uurida seost üldise poliitilise aktiivsuse ja e-osaluse vahel, loodi üldise poliitilise aktiivsuse ja e-aktiivsuse indeksid. Poliitilise aktiivsuseindeksi moodustasid järgmised näitajad: kas inimene on 1) hääletanud kohalikel valimistel, 2) osalenud demonstratsioonil, miitingul, allkirjastanud mingi petitsiooni jne, 3) võtnud kohaliku poliitikaga mingis küsimuses kontakti, 4) võtnud ühendust oma kohaliku omavalitsusega, 5) võtnud kontakti kohaliku meediaga (trükimeedia), 6) helistanud raadiosse või televisiooni seoses mingi kohaliku küsimusega. *Online*-aktiivsuseindeksimoodustasid järgmised ei/ja küsimused: 1) osalenud kohaliku lehe Interneti-väljaande debattides, 2) osalenud mis tahes *online*-debatis, mis on seotud kohaliku poliitika või kogukonnaga.

Norras tõuseb *online*-aktiivsus suhteliselt tagasihoidlikult poliitilise aktiivsusega seoses kuni kõrge poliitilise aktiivsusega grupini. See grupp on teistest märgatavalt aktiivsem ka *online*-foorumite kasutamisel. Eestis on pilt teistsugune. Esiteks on isegi nende hulgas, kes üldiselt poliitiliselt aktiivsed ei ole, kogunisti 6% neid, keda me võime selle uuringu kontekstis ikkagi e-aktiivseks pidada. Teiseks suureneb e-osalus erinevalt Norrast juba keskmise üldise poliitilise aktiivsuse juures. Ehkki tabelis 3 seda ei esitleta, võib välja tuua, et näiteks sissetulek ei mängi aktiivsuse puhul mingit rolli.

Uuringutulemusi kokku võttes ja neid taas Dahlgreni kodanikukultuuri raamistikku asetades võib väita, et norralaste ja eestlaste diskussiooniruumid on erinevad, sest norralased on rohkem kinni traditsioonilistes meediakanalites, eestlased eelistavad kommenteerida Internetis isegi seda, mida nad näevad traditsioonilises meedias.

Mis puutub väärtustesse ja identiteetidesse ning neist tulenevatesse motiividesse, siis on mõnevõrra üllatav, kuid samas meeldib tõdeda, et ei saa väita, nagu avalduks *online*-foorumite kasutamises norralaste kodanikukohuse tunne tugevamini kui eestlastel.

Oskuste ja kogemuste kohta võib uuringu põhjal väita, et pikaajaline üldine osaluspraktika poliitilises elus ei olegi määrav e-osaluse tegur. Eestlased on norralastest e-osaluses isegi pisut aktiivsemad.

Optimismiks vähe põhjust

Pole kahtlust, et selle kohalike *online*-foorumite uuringu põhjal ei saa teha põhjanevaid järeldusi infotehnoloogia rolli ja võimaluste kohta demokraatia arengus. Siiski lubab uuring seada kahtluse alla mõne eespool viidatud uurija väited ja teha mõned üldised järeldused.

Uuringu tähelepanuväärivaim tulemus on kindlasti see, et Eestis on seos *online*-aktiivsuse ja poliitilise aktiivsuse vahel nõrk, isegi poliitilise aktiivsuse puudumise puhul ollakse e-aktiivsed. Julgen väita, et uutes demokraatiates osalevad *online*-foorumites suure tõenäosusega ka need, kes siiani poliitika vastu huvi ei tundnud.

Eestis arenesid demokraatia ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning tekkis kodanikukultuur ühel ajal. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kiire areng mõjutas kodanikukultuuri ning Eesti demokraatiat tervikuna.

Norras on demokraatlikud süsteemid ja rutiinid tugevasti välja kujunenud, *online*-kanalid on üksnes täiendav võimalus demokraatias osaledaja seetõttu on nad jäänud ka erilise tähelepanuta. Siit edasi võib järeldada, et e-osalus ei ole nii tugevalt seotud kodanikukultuuriga, kui võis oletada või uurijaile tuginedes väita. Seega on Interneti abil võimalik dialoogi kaudu demokraatiat arendada. Selles mõttes oponeerin kindlasti eespool põgusalt nimetatud uurijatele. Muide, eespool viidatud Hill ja Hughes (Hill, Hughes 1998) uurisid samuti e-osalust ja kirjeldasid e-aktiivseid demograafiliste näitajate kaudu nagu mina. Ka nemad tahtsid välja selgitada, kas Internetis aktiivsed kodanikud on üldiselt poliitiliselt aktiivsed, ning nad jõudsid järeldusele, et Internet on üksnes vana, traditsioonilise meedia pikendus. Kes enne oli passiivne arvutita kodanik ja ei hoolinud poliitikast, on nende hinnangul nüüd kodanik, kellel on küll arvuti ja arvutiühendus, kuid kes ikka ei hooli poliitikast. Nende arvates Internet ei muuda inimesi, vaid võimaldab teha asju teistmoodi kui enne.

Hilli ja Hughesi väidetega sarnaseid avaldusi on teinud teisedki uurijad (Margolis, Resnick 2000; Bennett, Entmann 2001). Nagu öeldud, meie uuringu tulemused on nende tulemustest erinevad: Internetis aktiivsed ei pruugi olla üldiselt kõrge poliitilise aktiivsusega kodanikud. Ka mõnede rahvusvaheliste indeksite järgi on Eesti e-osaluse poolest esireas (näiteks Ühinenud Rahvaste Arenguprogrammi koostatud e-osaluse indeksi järgi kuues).

Teisalt ei ole optimismiks põhjust, sest nii Norras kui ka Eestis on e-osalus tagasihoidlik, e-osaluse kasvuks peavad kohalikud omavalitsused andma suurema panuse. Olemata kursis Norra foorumite sisuga, võib Eesti näitel kodanike suhtelise passiivsuse põhjuseks pidada eeskätt foorumite kesisust ja modereerimise puudumist. Tuvastasin kõigi Eesti omavalitsuste peale kokku ligikaudu 30 foorumit, mida võib mööndustega foorumiks pidada, sest seal toimub arutelu poliitilisel või päevakajalisel teemal, nii et kodanikud saavad üksteise väiteid kommenteerida, ning teemasid ja küsimusi modereeritakse. Ehkki modereerimist võivad

kriitikud pidada ka tsenseerimiseks, on see ilmselgelt vajalik kasutajate tõukumise vältimiseks foorumist seepärast, et enamik teemasid jätab nad pigem ükskõikseks. Pärast algatamist eeldab *online*-foorum reklaami teistes kanalites, foorumeis peaks ametnik olema nähtavam, julgema oma nime all vastata.

Kokkuvõtteks ei sõltu kodanike e-osalus niipalju ühiskonna ajaloolisest arengust ning sellest tingitud poliitilisest kogemusest ja kodanikukultuuri tugevusest kui riigi ja omavalitsuste ametnike tahtest ning oskustest näha Internetis kanalit kodanike kaasamiseks poliitilisse diskussiooni ja otsustusprotsessidesse.

Kasutatud kirjandus

Almond, G. A., Verba, S. (1989). The Civic Culture Revisited. Newbury Park, CA: Sage.

Bennett, W. L., Entmann, R. M. (eds) (2001). Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy. Cambridge: Cambridge University Press.

Dahlgren, P. (2003). Reconfiguring Civic Culture in the New Media Milieu. – J. Corner, D. Pels (eds). Media and Political Style: Essays on Representation and Civic Culture. London: Sage, pp 151–170.

Dahlgren, P. (2006). Doing Citizenship. The Cultural Origins of Civic Agency in the Public Sphere. – European Journal of Cultural Studies, Vol 9(2), pp 267–286.

Dahlgren, P., Olsson, T. (2007). Facilitating Political Participation: Young Citizens, Internet and Civic Cultures. – S. Livingstone, K. Drotner (eds). The International Handbook of Children, Media and Culture. London: Sage.

Hill, K. A., Hughes, J. E. (1998). Cyberpolitics. Citizen Activism in the Age of the Internet. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Inglehart, R. F. (2002). Political Culture and Democracy. – H. Wiarda (ed). New Directions in Comparative Politics. New York: Westview Press, pp 141–164 .

Letki, N. (2004). Socialization for Participation? Trust, Membership and Democratization in East–Central Europe. – Political Research Quarterly, Vol 57, No 4, pp 665–679.

Margolis, M., Resnick, D. (2000). Politics as Usual. The Cyberspace "revolution". Thousand Oaks, CA: Sage.

Norris, P. (2002). Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism. Cambridge: Cambridge University Press.

Putnam, R. D. (1995). Making Democracy Work. Princeton, NJ: Princeton University Press.

The Global Information Technology Report 2006–2007.

– <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Information%20Technology%20Report/index.htm>(May, 2007).

UNDP–s (United Nations Development Programme) e–participation

index.– <http://www.escwa.org.lb/divisions/ictd/workshop/forum/docs/UN%20Global%20%20E–Government%20assessment%202005.pdf> (Sept, 2007).

Winsvold, M. (2007). Municipal Websites in the Local Public Debate: Supplying Facts or Setting Agenda? – Nordicom Review [ilmub 2. numbris 2007. aasta detsembris].

[1] Uuring sai võimalikuks Eesti Teadusfondi granti nr 6526 ja sihtfinantseeringu nr 0180017 toel.